

Прокопченко С.В.

головний науковий співробітник,
Український науково-дослідний інститут спеціальної техніки та
судових експертиз Служби безпеки України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8338-4876>

Prokopchenko Sergii

Ukrainian Research Institute of Special Equipment and
Forensic Examinations of the Security Service of Ukraine

НЕМАТЕРІАЛЬНІ АКТИВИ ДЕРЖАВНОГО ПІДПРИЄМСТВА ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

У статті розглянуто особливості управління та обліку нематеріальних активів державних підприємств України в умовах воєнного стану. Розглядаються ключові категорії нематеріальних активів, включаючи патенти, ліцензії, програмне забезпечення та бази даних. Аналізується вплив воєнного стану на правове регулювання, оцінку та захист цих активів. Особлива увага приділяється змінам у методах обліку та оцінки нематеріальних активів, зокрема специфіці їх амортизації та відображення у фінансовій звітності в умовах підвищених ризиків. Досліджуються стратегії ефективного управління нематеріальними активами в кризових умовах, включаючи цифровізацію, резервне копіювання та захист інтелектуальної власності. Робота підкреслює важливість збереження та розвитку нематеріальних активів державних підприємств як ключового фактору їх стійкості та конкурентоспроможності. Окреслюються перспективи використання нематеріальних активів у процесі післявоєнного відновлення економіки України.

Ключові слова: нематеріальних активів державних підприємств, захист інтелектуальної власності, європейські інновації, управління ризиками.

Постановка проблеми. Воєнний стан в Україні суттєво змінив умови функціонування державного сектору економіки та актуалізував проблему ефективного управління державною власністю, зокрема нематеріальними активами державних підприємств. Руйнування матеріально-технічної бази, обмеженість бюджетних ресурсів і підвищені вимоги до економічної безпеки держави зумовлюють зростання ролі нематеріальних активів як стратегічного чинника збереження економічного потенціалу державного сектору.

У системі економіки державного сектору нематеріальні активи виконують не лише функцію формування вартості державного капіталу, а й забезпечують реалізацію публічних інтересів, пов'язаних із підтриманням критично важливих видів діяльності, технологічної спроможності та післявоєнного відновлення. Водночас чинні економічні механізми управління такими активами переважно орієнтовані на стабільні умови господарювання та не повною мірою враховують ризики і невизначеність, притаманні періоду воєнного стану.

Недостатня розробленість підходів до економічної оцінки, знецінення та відображення нематеріальних активів державних підприємств у фінансово-економічних показниках ускладнює прийняття обґрунтованих управлінських рішень і знижує прозорість управління державною власністю. За таких умов відсутність

системного економічного підходу до формування та використання нематеріальних активів посилює ризики втрати інтелектуального й інноваційного потенціалу державного сектору, що негативно впливає на його стійкість та ефективність.

У зв'язку з цим зростає потреба в науковому дослідженні економічних аспектів управління нематеріальними активами державних підприємств у період воєнного стану з метою підвищення ефективності використання державного капіталу та забезпечення економічної безпеки держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У 2024–2025 роках проблематика нематеріальних активів активно досліджується українськими науковцями в контексті економічної нестабільності, цифровізації та впливу воєнного стану на діяльність підприємств.

Аналіз стану і структуру інвестицій у нематеріальні активи в Україні, а також визначення основних обмежень їх розвитку та перспективи зростання здійснено Пилявець В.М., Ясишена В.В., Захарчук О.Ю. [1]. С. Пирога [2] акцентує увагу на складності оцінки нематеріальних активів і ризиках викривлення їх вартості, що має важливе економічне значення. П. Сімавін, О. Іващенко [3] розкрили теоретичні засади інтелектуального капіталу та його ролі у формуванні вартості підприємства. Розгляд шляхів вдосконалення

обліку нематеріальних активів відповідно до сучасних економічних трансформацій здійснив, економіко-правове узагальнення наукової думки та формування погляду на розвиток системи бухгалтерського обліку стосовно нематеріальних активів зробив О. Бутнік-Сіверський [4]. Єременко А.В. [5] здійснив дослідження зосереджене на впливі нематеріальних активів на фінансові результати діяльності підприємств та процеси створення вартості. Увагу Г. Уманцева, І Шушакіна, О. Міняйло, Т. Щербакіна, В. Хрустальова [6] приділено методам оцінки нематеріальних активів в умовах економічної нестабільності, зокрема спричиненої війною. Автори обґрунтовують необхідність коригування традиційних підходів до оцінки з урахуванням підвищених ризиків та невизначеності.

Разом з цим поза межами поглибленого аналізу авторів залишилось специфіка управління нематеріальними активами саме в державному секторі та вплив ризиків воєнного стану на їх економічну віддачу, що зумовлює актуальність даного дослідження.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження економічних особливостей формування, оцінки та управління нематеріальними активами державних підприємств в умовах воєнного стану з метою обґрунтування напрямів підвищення ефективності використання державного капіталу, збереження інтелектуального потенціалу та забезпечення стійкості функціонування державного сектору економіки.

Виклад основного матеріалу. Нематеріальні активи державних підприємств мають унікальну специфіку походження, яка суттєво відрізняє їх від активів приватного сектору. Ця особливість зумовлена самою природою державних підприємств, їх роллю в економіці та суспільстві, а також джерелами їх фінансування та розвитку.

Значна частина нематеріальних активів державних підприємств створюється за рахунок прямого державного фінансування. Це може відбуватися через різноманітні механізми, такі як державні гранти, цільові програми розвитку, бюджетні асигнування на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи (НДДКР). Державне фінансування часто спрямовують на розробку технологій та інновацій, які мають стратегічне значення для країни, але можуть бути недостатньо привабливими для приватного сектору через високі ризики або довгострокову перспективу окупності [1, с. 45–67].

Процес створення нематеріальних активів за державні кошти має свої особливості. По-перше, він часто супроводжується більш жорстким контролем та звітністю порівняно з приватним сектором. Кожен етап розробки, від початкової ідеї до кінцевого результату, може підлягати детальному аудиту та перевірці. По-друге, цілі таких розробок часто виходять за рамки чисто комерційних інтересів і можуть включати соціальні, екологічні або стратегічні аспекти.

Важливо відзначити, що державне фінансування може мати різні форми. Це може бути пряме фінан-

сування конкретних проєктів, створення спеціальних фондів для підтримки інновацій, або навіть державно-приватне партнерство, де держава виступає співінвестором разом з приватним сектором. Кожна з цих форм може впливати на характер створюваних нематеріальних активів та права на них.

Створені за рахунок державного фінансування нематеріальні активи часто мають особливий правовий статус. Наприклад, може існувати вимога щодо обов'язкового використання таких активів в інтересах держави або обмеження на їх продаж чи передачу третім особам. Це створює додаткові виклики для управління такими активами та їх комерціалізації.

Інше важливе джерело походження нематеріальних активів державних підприємств – це виконання державних замовлень. Державні замовлення можуть охоплювати широкий спектр діяльності: від розробки нових технологій для оборонного сектору до створення інноваційних рішень для покращення державних послуг.

Специфіка нематеріальних активів, створених в рамках державних замовлень, полягає в тому, що їх в основному розробляють під конкретні потреби держави. Це може означати, що такі активи мають обмежену сферу застосування поза державним сектором, або, іноді навпаки, мають потенціал для широкого впровадження в різних галузях економіки.

Процес виконання державних замовлень зазвичай регулюють спеціальним законодавством, яке визначає умови створення, використання та розпорядження результатами інтелектуальної діяльності. Це може включати особливі вимоги щодо конфіденційності, обмеження на міжнародне співробітництво, спеціальні процедури патентування тощо.

Важливим аспектом є розподіл прав на створені в рамках державних замовлень нематеріальні активи. У багатьох випадках держава зберігає за собою певні права на використання або розпорядження такими активами, навіть якщо вони формально належать підприємству-виконавцю. Це створює складну систему взаємовідносин між державою, підприємством та потенційними користувачами технології [7, с. 3–9].

Ще один важливий шлях походження нематеріальних активів державних підприємств – це передача їх від інших державних установ або підприємств. Це може відбуватися в рамках реорганізації державного сектору, оптимізації управління державним майном або в результаті спеціальних рішень уряду.

Процес передачі нематеріальних активів між державними структурами має свої особливості. Він часто супроводжується складними юридичними процедурами, необхідністю переоцінки активів, а також може вимагати спеціальних рішень на рівні уряду або парламенту. Важливим аспектом є забезпечення безперервності використання та розвитку переданих активів, особливо якщо мова йде про критичні технології або важливі для держави бренди.

Передача нематеріальних активів між державними структурами може мати різні цілі. Це може бути кон-

центрація ресурсів для більш ефективного розвитку певного напрямку, створення потужних галузевих холдингів, або навпаки – розділення активів для стимулювання конкуренції та інновацій.

Особливу увагу слід приділити питанням обліку та оцінки при передачі нематеріальних активів. Часто виникають складнощі з визначенням реальної вартості таких активів, особливо якщо вони мають унікальний характер або створювалися протягом тривалого часу в рамках різних державних програм.

Тривалі військові дії протягом 2022–2026 років створили значні виклики для України, що безпосередньо вплинуло на політику щодо нематеріальних активів державних підприємств. Продовження повномасштабної війни, економічні труднощі та процес євроінтеграції створили унікальний контекст для розвитку та управління цими активами.

Уряд України при встановленні критеріїв та порядку, за якими здійснюється визначення підприємств, установ та організацій, що є критично важливими для функціонування економіки та забезпечення життєдіяльності населення в особливий період, а також критично важливими для забезпечення потреб Збройних Сил визначив кілька пріоритетних напрямків управлінських рішень в умовах воєнного стану, які стосуються нематеріальних активів державних підприємств [8], а саме:

- посилення заходів щодо захисту та збереження критично важливих технологій, особливо в оборонному секторі;
- прискорення процесів цифровізації державних підприємств, що сприяє створенню нових цифрових активів.
- збільшення фінансування інноваційних проєктів у ключових галузях економіки;
- стимулювання розроблення та впровадження технологій у сфері відновлюваної енергетики (енергетична незалежність).

У 2023–2025 роках було внесено ряд змін до законодавства, що впливають на управління нематеріальними активами державних підприємств:

- спрощено процедури передачі технологій між державними підприємствами для прискорення інноваційного розвитку;
- введено нові механізми оцінки нематеріальних активів з урахуванням їх стратегічної важливості;
- розширено можливості для комерціалізації нематеріальних активів державних підприємств, зокрема через механізми державно-приватного партнерства.

У контексті євроінтеграції та міжнародної підтримки України активізовано участь державних підприємств у міжнародних дослідницьких проєктах, особливо в рамках програм ЄС, розпочато процес гармонізації українського законодавства з нормами ЄС щодо захисту інтелектуальної власності, створено спеціальні програми для залучення міжнародних експертів до розвитку інноваційного потенціалу державних підприємств.

Основними проблемами через воєнний стан для створення нематеріальних активів є:

- обмежене фінансування, оскільки через значна частина ресурсів спрямовується на оборонні потреби, що обмежує можливості для інвестицій в інновації;
- втрата кадрів через наявний відтік кваліфікованих спеціалістів за кордон;
- високі ризики кібератак та промислового шпіонажу, що вимагає додаткових заходів захисту.

На теперішній час перспективними напрямками розвитку політики щодо нематеріальних активів державних підприємств стає:

- посилення інтеграції з європейськими інноваційними мережами.
- розвиток механізмів венчурного фінансування для комерціалізації перспективних розробок.
- створення національної платформи для обміну технологіями між державними підприємствами.
- провадження технологій штучного інтелекту для оптимізації управління нематеріальними активами.

Політика щодо нематеріальних активів державних підприємств характеризувалася адаптацією до складних умов воєнного часу та одночасним прагненням до інноваційного розвитку та євроінтеграції. Незважаючи на значні виклики, було зроблено важливі кроки для збереження та розвитку інтелектуального капіталу країни, що створює основу для майбутнього економічного відновлення та зростання.

В умовах воєнного стану відбулася суттєва переоцінка стратегічної важливості різних типів нематеріальних активів [4, с. 78–92]:

1. Оборонні технології. Значно зросла увага до технологій, пов'язаних з оборонною промисловістю. Патенти, ноу-хау та інші нематеріальні активи в цій сфері отримали найвищий пріоритет.
2. Інформаційна безпека. Підвищилася важливість активів, пов'язаних з кібербезпекою та захистом інформації.
3. Енергетична незалежність. Технології у сфері енергетики, особливо альтернативної, набули критичного значення.
4. Медичні інновації. Зросла увага до медичних технологій та фармацевтичних розробок.

Воєнний стан створив нові виклики для захисту та збереження нематеріальних активів:

- через фізичне переміщення багато підприємств були змушені здійснити релокацію своїх активів, включно з документацією, серверами з даними та ключовим персоналом;
- для захисту цифрових активів від можливих атак посилено заходи кібербезпеки;
- впроваджено нові протоколи резервного копіювання та зберігання критичної інформації, часто з використанням хмарних технологій та зарубіжних серверів;
- для юридичного захисту активізовано роботу з патентування та реєстрації прав інтелектуальної власності, особливо на міжнародному рівні.

Обмеженість ресурсів в умовах війни призвела до необхідності жорсткої пріоритизації [5]: концентрації на ключових активах, відмови від непрофільних активів, спільного використання ресурсів.

Воєнний стан вплинув на процеси створення та розвитку нематеріальних активів, оскільки необхідність швидкого реагування на виклики війни призвела до прискорення процесів розробки та впровадження інновацій: підприємства стали більш гнучкими у своїх підходах до розробки, часто застосовуючи методи швидкого створення експериментальних зразків (або їх аналогів) та ітеративного розвитку. Посилилася тенденція до об'єднання експертизи з різних галузей для вирішення комплексних проблем та широко впроваджуються дистанційні методи роботи.

Значна кількість підприємств зосередилися на задоволенні потреб внутрішнього ринку та оборонного сектору. Сучасні реалії України включають розробку та використання інноваційного програмного забезпечення у військових операціях (штучний інтелект, автономні системи (безпілотні літальні апарати), програмне забезпечення (автоматизовані системи управління боєм, системи ситуаційної обізнаності, цифрові карти тощо), у сфері безпеки та оборони, екології, охорони здоров'я та реабілітації військовослужбовців та цивільного населення, відновлення енергетичної та транспортної інфраструктури тощо. Всі ці процеси пов'язані з генеруванням інтелектуальних продуктів та прав інтелектуальної власності, які є нематеріальними активами за своєю економічною природою [5]. Змінилися підходи до комерціалізації та використання нематеріальних активів шляхом орієнтації на внутрішній ринок.

Воєнний стан суттєво вплинув на людський капітал, який є ключовим для створення та управління нематеріальними активами [6]:

- підприємств зіткнулися з проблемою втрати ключових спеціалістів через мобілізацію або еміграцію;
- стрес та невизначеність вплинули на продуктивність та креативність працівників;
- виникла потреба у розвитку нових компетенцій, пов'язаних з роботою в кризових умовах;
- активізувалися програми залучення міжнародних експертів для компенсації втрати місцевих спеціалістів.

Правове регулювання управління нематеріальними активами під час воєнного стану призвело до наступних змін:

- впроваджено спрощені процедури для реєстрації та захисту інтелектуальної власності в критичних галузях;
- посилено державний контроль за використанням стратегічно важливих нематеріальних активів;
- застосовуються нові механізми стимулювання створення інновацій, важливих для оборони та безпеки;
- українське законодавство адаптується для полегшення міжнародного співробітництва в сфері розробки та використання критичних технологій.

Фінансові аспекти управління нематеріальними активами також зазнали змін [5]:

– загальне скорочення бюджетів вплинуло на фінансування розробок та підтримку наявних активів.

– збільшено фінансування проєктів, пов'язаних з обороною та безпекою;

– активізувалися пошуки альтернативних джерел фінансування, включаючи міжнародні гранти та приватні інвестиції;

– відбувається переоцінка вартості нематеріальних активів з урахуванням нових реалій активності ринку.

Вплив воєнного стану на міжнародну співпрацю в сфері управління нематеріальними активами визначається:

– посиленням міжнародної кооперації з міжнародними партнерами в розробці критичних технологій;

– обмеженням на співпрацю (економічні санкції) з певними країнами;

– прискорення процесу інтеграції українських державних підприємств у європейські інноваційні мережі;

– зміна підходів до міжнародного трансферу технологій, з акцентом на отримання критично важливих для оборони технологій.

Вплив воєнного стану на управління нематеріальними активами матиме довгострокові наслідки через:

– зміну інноваційних пріоритетів на потреби оборони та безпеки;

– придбання досвіду роботи в кризових умовах, що може стати цінним для майбутнього розвитку;

– успіхи у розробці оборонних технологій змінять міжнародне сприйняття українських інновацій;

– структурні зміни в організації управління нематеріальними активами в державному секторі.

Вплив воєнного стану на управління нематеріальними активами державних підприємств є комплексним та багатограним. З одного боку, він створив значні виклики, пов'язані з безпекою, ресурсними обмеженнями та втратою кадрів. З іншого боку, ці екстремальні умови стимулювали інновації, прискорили процеси адаптації та призвели до переосмислення підходів до створення та використання нематеріальних активів.

Ключовим фактором успіху в цих умовах стала здатність до швидкої адаптації, гнучкість у підходах до управління та ефективне використання міжнародної підтримки. Досвід, набутий під час війни, може стати основою для формування нової, більш ефективної та стійкої системи управління нематеріальними активами в майбутньому.

У світлі поточних викликів, з якими стикаються державні підприємства України, особливо в умовах воєнного стану, ефективне управління нематеріальними активами стає критично важливим. На підставі вище розглянутого матеріалу наведемо ряд рекомендацій, які можуть допомогти оптимізувати цей процес.

Стратегічне планування та пріоритизація.

1. Проведення аудиту нематеріальних активів:

– здійснити повний аудит усіх нематеріальних активів підприємства;

– оцінити їх стратегічну важливість в умовах воєнного часу;

– визначити активи, які потребують особливого захисту або розвитку.

2. Розробка стратегії управління активами:

– створити чітку стратегію управління нематеріальними активами, узгоджену із загальною стратегією підприємства та державними пріоритетами;

– визначити ключові показники ефективності (KPI) для оцінки успішності управління активами.

3. Пріоритизація ресурсів:

– зосередити ресурси на розвитку та захисті найбільш критичних активів;

– розглянути можливість відмови від непріоритетних проєктів для оптимізації використання ресурсів.

Захист та безпека.

1. Посилення кібербезпеки:

– впровадити сучасні системи захисту від кібератак;

– регулярно проводити аудит безпеки та тестування на проникнення;

– навчити персонал основам кібергігієни.

2. Фізичний захист:

– забезпечити надійне фізичне зберігання критичних документів та носіїв інформації;

– розробити плани евакуації важливих активів у разі загрози.

3. Юридичний захист:

– посилити роботу з патентування та реєстрації прав інтелектуальної власності, особливо на міжнародному рівні;

– регулярно оновлювати договори про нерозголошення та захист комерційної таємниці.

Розвиток та інновації.

1. Створення інноваційної культури:

– впровадити системи стимулювання інновацій серед співробітників;

– організувати регулярні «інноваційні сесії» (хакатоми) для генерації нових ідей.

2. Гнучкі методології розробки:

– впровадити agile-методології для прискорення процесів розробки та адаптації до змінних умов;

– використовувати MVP (мінімально життєздатний продукт) підхід для швидкого тестування нових ідей.

3. Міждисциплінарна співпраця [9, с. 58–79]:

– сприяти співпраці між різними відділами та спеціалістами для створення інноваційних рішень;

– розглянути можливість створення крос-функціональних команд для роботи над ключовими проєктами.

Управління людським капіталом

1. Збереження ключових спеціалістів:

– розробити програми утримання ключових співробітників, включаючи фінансові та нефінансові стимули;

– забезпечити безпечні умови праці, включаючи можливості віддаленої роботи.

2. Розвиток компетенцій:

– впровадити програми навчання та розвитку для підвищення кваліфікації персоналу;

– заохочувати самоосвіту та участь у професійних конференціях і семінарах.

3. Залучення нових талантів:

– розробити стратегії залучення молодих спеціалістів та експертів з-за кордону.

– співпрацювати з університетами для підготовки майбутніх кадрів.

Фінансове управління.

1. Диверсифікація джерел фінансування:

– активно шукати альтернативні джерела фінансування, включаючи гранти, венчурний капітал та міжнародні програми підтримки;

– розглянути можливості державно-приватного партнерства для фінансування інноваційних проєктів.

2. Оптимізація витрат:

– впровадити системи контролю та оптимізації витрат на розробку та підтримку нематеріальних активів.

– використовувати аутсорсинг для неключових функцій, щоб зосередити ресурси на основних напрямках.

3. Монетизація активів [10]:

– розробити стратегії монетизації наявних нематеріальних активів, включаючи ліцензування технологій та консалтингові послуги;

– регулярно переоцінювати активи для відображення їх реальної ринкової вартості.

Міжнародна співпраця.

1. Активізація міжнародних партнерств:

– шукати можливості для участі в міжнародних дослідницьких проєктах та консорціумах;

– розвивати партнерські відносини з провідними міжнародними компаніями та науковими установами.

2. Інтеграція в глобальні інноваційні мережі:

– активно брати участь у міжнародних інноваційних програмах, особливо в рамках ЄС;

– сприяти обміну знаннями та технологіями з міжнародними партнерами.

3. Адаптація до міжнародних стандартів:

– впроваджувати міжнародні стандарти управління інтелектуальною власністю;

– забезпечити відповідність процесів розробки та документації міжнародним вимогам.

Правове та регуляторне середовище

1. Моніторинг законодавчих змін:

– створити систему постійного моніторингу змін у законодавстві, що стосується нематеріальних активів.

– активно взаємодіяти з регуляторними органами для адаптації до нових вимог.

2. Вдосконалення внутрішніх політик:

– регулярно оновлювати внутрішні політики та процедури управління нематеріальними активами;

– забезпечити чітке розуміння цих політик всіма співробітниками.

3. Етичні аспекти:

– розробити та впровадити етичні принципи роботи з нематеріальними активами, особливо в чутливих галузях;

– забезпечити прозорість у питаннях використання та розвитку технологій.

Управління ризиками [11, с. 601–604]

1. Розробка системи управління ризиками: створити комплексну систему ідентифікації, оцінки та управління ризиками, пов'язаними з нематеріальними активами, а також регулярно проводити аналіз ризиків та оновлювати стратегії їх зменшення.

2. Створення резервних планів: розробити детальні плани дій (плани управління ризиками) на випадок різних критичних ситуацій (втрата даних, кібератаки, фізичне пошкодження активів), а також регулярно тестувати та оновлювати ці плани.

3. Страхування: розглянути можливості страхування ключових нематеріальних активів з врахуванням міжнародні практики страхування інтелектуальної власності.

Моніторинг та оцінка

1. Впровадження систем моніторингу:

– створити системи постійного моніторингу ефективності використання нематеріальних активів;

– застосовувати аналітичні інструменти для оцінки впливу активів на загальну ефективність підприємства.

2. Регулярна переоцінка:

– проводити регулярну переоцінку портфеля нематеріальних активів з урахуванням змін у ринковому та технологічному середовищі;

– використовувати результати оцінки для коригування стратегії управління активами.

3. Зворотній зв'язок:

– впровадити механізми отримання зворотного зв'язку від користувачів та партнерів щодо цінності та ефективності нематеріальних активів;

– використовувати цю інформацію для вдосконалення та розвитку активів.

Комунікація та прозорість [12, с. 17–23]

1. Внутрішня комунікація:

– забезпечити чітку комунікацію щодо стратегії управління нематеріальними активами всередині організації;

– регулярно інформувати співробітників про успіхи та виклики у цій сфері.

2. Зовнішня комунікація:

– розробити стратегію комунікації зі зовнішніми стейкхолдерами щодо нематеріальних активів підприємства.

– забезпечити прозорість у звітності про управління та розвиток нематеріальних активів.

3. Публічна звітність:

– включати інформацію про нематеріальні активи в річні звіти та інші публічні документи;

– демонструвати внесок нематеріальних активів у загальну ефективність та цінність підприємства.

Впровадження вищезазначених рекомендацій допоможе підприємствам не лише зберегти та захистити свої нематеріальні активи, але й перетворити їх на потужний інструмент для розвитку та підвищення конкурентоспроможності. Ключовими факторами успіху будуть гнучкість, інноваційність, ефективне використання людського капіталу та здатність адаптуватися до швидко змінюваних умов.

Важливо пам'ятати, що управління нематеріальними активами – це безперервний процес, який вимагає постійного вдосконалення та адаптації до нових реалій. Підприємства, які зможуть ефективно впровадити ці рекомендації, будуть краще підготовлені до викликів майбутнього та зможуть вносити значний вклад у відбудову та розвиток економіки України.

Висновки. Нематеріальні активи державних підприємств, такі як патенти, ліцензії та авторські права, мають специфічні характеристики, що відрізняють їх від матеріальних активів. Вони не мають фізичної форми, але можуть приносити економічні вигоди протягом тривалого часу. Нематеріальні активи підлягають захисту прав інтелектуальної власності, що є критично важливим для забезпечення їхньої вартості. Вартість нематеріальних активів визначається на основі первісної вартості та підлягає переоцінці. Амортизація проводиться у разі визначеного строку корисного використання.

Воєнний стан в Україні має значний вплив на управління нематеріальними активами. Підприємства стикаються з новими викликами у сфері правового захисту своїх активів, що може ускладнити їх управління. Втрата ринкової вартості активів через зменшення попиту та доступу до фінансування. Підприємствам необхідно переглядати свої стратегії управління нематеріальними активами в умовах війни, враховуючи нові ризики та можливості.

Для ефективного управління нематеріальними активами державних підприємств варто проводити незалежну оцінку вартості активів для точного відображення в бухгалтерському обліку, активно захищати свої права через реєстрацію авторських та суміжних з ним прав, прав на знаки для товарів і послуг та на об'єкти промислової власності тощо, розробити стратегії для використання та розвитку нематеріальних активів з урахуванням нових умов.

Таким чином, гнучкість та адаптивність з боку підприємств зможе забезпечити їх стійкість та конкурентоспроможність управління нематеріальними активами в умовах воєнного стану.

Список літератури:

1. Пилявець В.М., Ясишена В.В., Захарчук О.Ю. Інвестиції в нематеріальні активи: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку в Україні. *Збірник наукових праць Уманського національного університету. Рубрика: Економіка*. 2025. Випуск 107 Частина 2. С. 437–451. DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-8240-2025-107-2-437-451>
2. Пірога С. Трансфертне ціноутворення нематеріальних активів: проблеми правозастосування. *ScienceRise: Юридична наука*, 2024, № 1(27), С. 30–35. DOI: <https://doi.org/10.15587/2523-4153.2024.301253>

3. Сімавін П., Іващенко О. Інтелектуальний капітал підприємства: суть поняття та основні ознаки. *Науковий вісник Міжнародної асоціації вчених. Серія: Економіка, управління, безпека, технології*, 2024. № 3 (3). DOI: <https://doi.org/10.56197/2786-5827/2024-3-3-9>
4. Єременко А.В. Роль нематеріальних активів у системі фінансового управління. Стратегія економічного розвитку України : зб. наук. пр. / М-во освіти і науки України, Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана. Київ : КНЕУ, 2025. Вип. 56. С. 160–174.
5. Уманців Г., Шушакова І., Мінайло О., Щербаківа Т., Хрусталова В. Оцінка нематеріальних активів в умовах економічної нестабільності в Україні. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. ТОВ «ФІН-ТЕХ Альянс». 2023. Том 3, № 50. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptr.3.50.2023.4063>
6. Чикало І.В. Аналітичне забезпечення управлінських рішень в умовах воєнного стану. *Ефективна економіка*. 2023. № 1. DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.1.27>
7. Плаксієнко В. Я., Назаренко І. М. Концептуальні основи організації безпаперової бухгалтерії. *Агросвіт*. 2018. № 12. С. 3–7. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/agrosvit_2018_12_2
8. Румик І.І. Економічний потенціал металургійної галузі в Україні: виклики війни та перспективи трансформації. *Ефективна економіка*. 2026. № 2. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2026.2.2>
9. Ловінська Л. Г. Собівартість послуг державного сектору України в контексті реформи фінансового управління. *Фінанси України*. 2017. № 8. С. 58–79. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2017_8_5
10. Куцик П.О., Дрогобицький І.М., Пліса З.П., Скоп Х.І. Облікова концепція управління вартістю нематеріальних активів підприємства. Монографія. Львів: Растр-7, 2016. 268 с.
11. Управління ризиками інтелектуальної власності / В.О.Матросова, В.Ю.Верютіна, П.Г.Перєрва. Фінансово-економічні проблеми розвитку суб'єктів господарювання в період становлення інноваційної економіки: зб. наук. пр. Всеукр. наук.-практ. конф., 10 листопада 2022 р./ уклад. О. В. Корнук ; Криворіз. нац. ун-т та ін. Кривий Ріг : КНУ, 2022. Ч. 2. С. 601–604.
12. Жураковська І.В. Відображення складових інтелектуального капіталу у звітності підприємств України. *Облік і фінанси*. 2014. № 1. С. 13–19. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Oif_apk_2014_1_4

References:

1. Pyliavets V. M., Yasyshena V. V. & Zakharchuk O. Yu. (2025). Investytsii v nematerialni aktyvy: suchasnyi stan, problemy ta perspektyvy rozvytku v Ukraini [Investments in intangible assets: current state, problems and development prospects in Ukraine]. *Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho natsionalnoho universytetu. Rubryka: Ekonomika*, no. 107(2), pp. 437–451. DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-8240-2025-107-2-437-451>
2. Piroha S. (2024). Transferne tsinoutvorennia nematerialnykh aktyviv: problemy pravoizastosuvannia [Transfer pricing of intangible assets: problems of law enforcement]. *ScienceRise: Juridical Science*, no 1(27), pp. 30–35. DOI: <https://doi.org/10.15587/2523-4153.2024.301253>
3. Simavin P. & Ivashchenko O. (2024). Intelektualnyi kapital pidpriemstva: sut poniattia ta osnovni oznaky [Intellectual capital of the enterprise: the essence of the concept and main features]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoi asotsiatsii vchenykh. Seriya: Ekonomika, upravlinnia, bezpeka, tekhnologii*, vol. 3(3). DOI: <https://doi.org/10.56197/2786-5827/2024-3-3-9>
4. Yeryomenko A. V. (2025). Rol nematerialnykh aktyviv u systemi finansovoho upravlinnia [The role of intangible assets in the financial management system]. *Stratehiia ekonomichnoho rozvytku Ukrainy*, no. 56, pp.160–174.
5. Umantsiv H., Shushakova I., Minailo O., Shcherbakova T. & Khrustalova V. (2023). Otsinka nematerialnykh aktyviv v umovakh ekonomichnoi nestabilnosti v Ukraini [Valuation of intangible assets in conditions of economic instability in Ukraine]. *Finansovo-kredytna diialnist: problemy teorii ta praktyky*, vol 3, no. 50. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptr.3.50.2023.4063>
6. Chyhalo I. V. (2023). Analitichne zabezpechennia upravlinskykh rishen v umovakh voiennoho stanu [Analytical support of management decisions under martial law]. *Efektivna ekonomika*, vol. 1. DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.1.27>
7. Plakhsienko V. Ya. & Nazarenko I. M. (2018). Kontseptualni osnovy orhanizatsii bezpaperovoi bukhhalterii [Conceptual foundations of organizing paperless accounting]. *Agrosvit*, no. 12, pp. 3–7. Available at: http://nbuv.gov.ua/ujrn/agrosvit_2018_12_2
8. Rumyk I. I. (2026). Ekonomichniy potentsial metalurhiinoi haluzi v Ukraini: vyklyky viiny ta perspektyvy transformatsii [Economic potential of the metallurgical industry in Ukraine: Challenges of war and prospects for transformation]. *Efektivna ekonomika*, vol. 2. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2026.2.2>
9. Lovinska L. H. (2017). Sobivartist posluh derzhavnogo sektoru Ukrainy v konteksti reformy finansovoho upravlinnia [Cost of public sector services of Ukraine in the context of financial management reform]. *Finansy Ukrainy*, vol 8, pp. 58–79. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2017_8_5
10. Kutsyk P. O., Drohobyt'skyi I. M., Plysa Z. P. & Skop Kh. I. (2016). Oblikova kontseptsiia upravlinnia vartistiu nematerialnykh aktyviv pidpriemstva: Monohrafiia [Accounting concept of enterprise intangible assets value management: Monograph]. Rastr-7.
11. Matrosova V. O., Veriutina V. Yu. & Pererva P. H. (2022). Upravlinnia ryzykamy intelektualnoi vlasnosti [Intellectual property risk management]. In O. V. Kornukh (Ed.), *Finansovo-ekonomichni problemy rozvytku subiektiv hospodariuvannia v period stanovlennia innovatsiinoi ekonomiky: zbirnyk naukovykh prats* (Pt. 2, pp. 601–604). KNU.
12. Zhurakovska I. V. (2014). Vidobrazhennia skladovykh intelektualnoho kapitalu u zvitnosti pidpriemstv Ukrainy [Reporting the components of intellectual capital in the statements of Ukrainian enterprises]. *Oblik i finansy*, no. (1), pp. 13–19. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Oif_apk_2014_1_4

INTANGIBLE ASSETS OF A STATE-OWNED ENTERPRISE DURING MARTIAL ARTS

The article examines the features of management and accounting of intangible assets of state-owned enterprises of Ukraine under martial law. The key categories of intangible assets are considered, including patents, licenses, software and databases. The impact of martial law on the legal regulation, assessment and protection of these assets is analyzed. Special attention is paid to changes in the methods of accounting and assessment of intangible assets, in particular the specifics of their depreciation and reflection in financial reporting under conditions of increased risks. Strategies for effective management of intangible assets in crisis conditions are explored, including digitalization, backup, and intellectual property protection. The work emphasizes the importance of preserving and developing intangible assets of state-owned enterprises as a key factor in their sustainability and competitiveness. The prospects for using intangible assets in the process of post-war economic recovery in Ukraine are outlined.

Key words: *intangible assets of state-owned enterprises, intellectual property protection, European innovations, risk management.*

Дата надходження статті: 17.03.2026

Дата прийняття статті: 07.04.2026

Дата публікації статті: 29.05.2026